

TTIP – ett omdebatterat frihandelsavtal

Överdomstol kan få omfattande inflytande • Risk för ensidigt fokus på ekonomisk teori

Sedan 2013 pågår förhandlingar mellan EU och USA om ett omfattande frihandelsavtal. The Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) förväntas ge stora ekonomiska vinster för avtalsparterna i form av ökad handel och investeringar.

Samtidigt finns farhågor att det tänkta avtalet kan komma att få negativa konsekvenser för välfärdsprojektet inom den Europeiska Unionen.

De största kontroverserna kring avtalet har handlat om den institutionella ramen för att säkerställa avtalets efterlevnad. I det ursprungliga mandatet för den Europeiska Kommissionen att förhandla TTIP framgick att avtalet skulle innehålla en tvistlösningsmekanism som gör det möjligt för företag att skydda sina investeringar (Investor to state dispute settlement, ISDS). ISDS ger ett företag som är etablerat i den ena avtalspartens territorium rätten att stämma den andra avtalsparten och i fallet med EU förmodligen även en medlemsstat som anses bryta mot det ingångna avtalet.

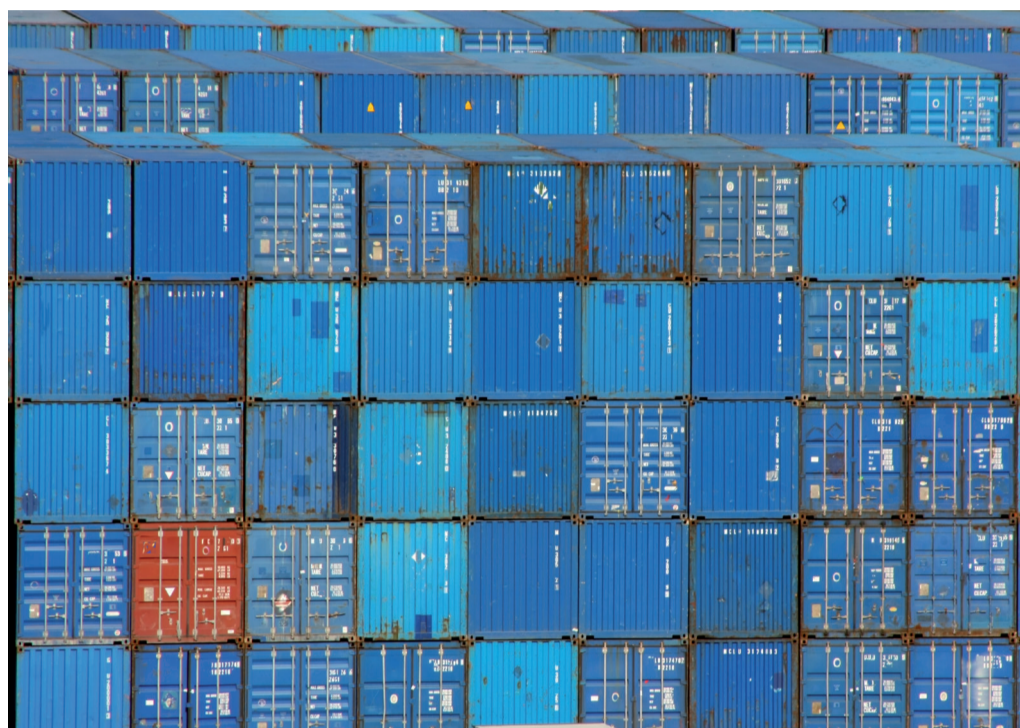
Att avtal ska hållas är förstas en grundläggande princip och man kan anta att många långsiktiga investeringar inte skulle komma till stånd om företagen inte kan förutse vilka spelregler som kommer att gälla på marknaden. Fördelarna med ISDS ska emellertid inte överdrivas. Exempelvis har Brasilien haft enorma tillväxtsiffror som delvis förklaras av stora utländska investeringar de senaste åren trots att landet vägrar ingå några handelsavtal innehållande ISDS.

ISDS kan normalt endast användas för att hävda rättigheter baserade på redan gjorda investeringar. Det företag som anser sig förhindrat att göra investeringar i ett land på grund av dess lagar kan alltså inte stämma landet. Sverige har ett 60-tal avtal med ISDS, men har hittills aldrig blivit skadeståndsskyldigt.

Claes Granmar.

Andra länder har dock dömts till skadestånd. Tvistlösningsförfarandet i ärendet Achmea Slovakien resulterade i att Slovakien fick betala ett skadestånd om 22 miljoner euro till det holländska företaget efter att ha infört ett förbud mot vinster i välfärden. Även om en stat frias från skadeståndskraven kan rättstvisten i sig bli kostsam beroende på hur skiljemännen beslutar att fördela kostnaderna. I juni 2011 stämde tobaksjätten Philip Morris Australien

TTIP förväntas öka handeln mellan de ekonomiska jättarna EU och USA. Men med avtalet följer svåra juridiska/politiska frågor.

på grund av landets skärpta regler om varningstexter på cigarettpaket. Rättsprocessen som fortfarande pågår kan därför komma att kosta de australiensiska skattebetalarna över 50 miljoner dollar. Mot bakgrund av dessa och andra rättsfall menar kritiker mot ISDS att varje ny reglerande lagstiftning är ett potentiellt föremål för stämningsskrivning vilket medför att lagstiftarna av ren försiktighet avstår från att införa regleringar vilka syftar till att gynna värden som exempelvis miljö, hälsa och välfärd.

I frihandelsavtalet mellan EU och Kanada – CETA – som slöts förra året nämns redan i ingressen behovet av att väga företagens investeringskydd mot andra samhällsintressen. Enligt EUs handelskommissionär Cecilia Malmström kan en liknande formulering komma att skrivas in i TTIP-avtalet.

Eftersom CETA och eventuellt även TTIP skapar rättigheter för enskilda företag kan det visa sig att avtalen i flera avseenden har direkt effekt inom EUs medlemsstater och kan således göras gällande av ett företag direkt vid nationella domstolar. Så varför behövs då ett tvistlösningsförfarande?

– Dels går det snabbare vilket är viktigt när stora ekonomiska värden står på spel och dels kan det bidra till att säkerställa rätten till en rättvis rättslig prövning. Då landet är part i målet finns en risk för att den nationella domstolen tolkar avtalet till landets fördel, säger Claes Granmar, universitetslektor i europeisk integrationsrätt.

Han påpekar dock att ISDS samtidigt medför rättssäkerhetsproblem eftersom beslutet endast binder parterna. En annan panel kan komma fram till ett helt annat beslut i ett annat ärende även om omständigheterna är i det närmaste identiska. Det är anledningen till att Rådet ändrade den Europeiska Kommissionens mandat så att en ny typ av investeringsdomstol med två instanser ska förhandlas istället för ISDS. Överinstansen kan få en rättsbildande funktion som eventuellt får företräde framför praxis från EU-domstolen och USAs Supreme Court. Ytterligare

en fördel ur ett rättssäkerhetsperspektiv är att domstolsprocessen kan vara mer transparent och mer öppen för demokratisk kontroll än ISDS.

Samtidigt kan en investeringsdomstol öka det demokratiska underskottet enligt Claes Granmar. Dels kommer ett tvåinstansförfarande medföra ökade kostnader för parterna vilket försvarar för mindre företag att hävda sin rätt och ökar storföretagens inflytande över rättsbildningen. Dels visar erfarenheterna bara inom EU att en domstol som har att tolka några öppna formulerade statuter kan få en omfattande normgivningsmakt med stor inverkan på den socioekonomiska utvecklingen till följd av svårigheterna att etablera en lagstiftande makt baserad på representativ demokrati.

– Som det nu är måste EU-domstolen gå in ibland och ta politiserade beslut. Om vi nu lyfter upp detta till en domstol som ska döma över två disparata samhällsmodeller tvingas domarna att söka efter ”minsta gemensamma nämnare” vilket lätt abstraherar juridiken från samhällskontexten. Hur skapas en transatlantisk rättsordning?

Den minsta gemensamma nämnaren är, enligt Claes Granmar, ofta ekonomisk teori. Problemet med normativ ekonomisk teori, menar han, är att andra samhällsintressen såsom grundläggande rättigheter då kan få stå tillbaka i bedömningen vilket på sikt kan visa sig vara högst oekonomiskt.

– Experter inom handelsfrågor hemfaller ofta till kvantitativa ekonomiska teorier och förenklade modeller som kan vara mer eller mindre sanna om den enda målsättningen som vi har är ekonomisk tillväxt, men det för oss obehagligt bort från socialt ansvar och ”mjuka värden” som på sikt kan framstå som ovärderliga. När domarna ska tolka några ord i ett avtal som styr mot frihandel kommer de avgöra vilka samhällsintressen som kan rättfärdiga handels hinder och hur dessa intressen kan tillvaratas. I slutänden kan dessa beslut få stora konsekvenser för samhällsutvecklingen.

Det finns alltså stora utmaningar med ett investeringsavtal alldeles oavsett vilken form av investeringskydd som väljs. Är då inget investeringsavtal alls att föredra? Det brasilianska exemplet visar att företag ändå väljer att investera och etablera sig på avtalsparternas marknader. Det är inte heller en invändningsfri lösning menar Claes Granmar; utan skydd kan företagen gå miste om sina investeringar. Det har historiskt ofta lett till diplomatiska kontroverser och handelskrig vilket kan bli förödande i en värld där ekonomin blir allt mer globaliserad.

Utöver investeringskyddet samt avskaffande av tullar och handelskvoter handlar avtalsförhandlingarna även om att harmonisera amerikanska och europeiska standarder eller erkänna varandras kontrollsystem.

Enligt Claes Granmar kännetecknas den europeiska modellen av central samordning till exempel genom att produktionsstandarder skapas av statliga organ eller av företag med särskilda samhällsuppdrag som står under direkt uppsikt av den politiska makten. Ett sådant system, menar han, bidrar till att olika samhällsintressen lättare tas med i beräkningen än när aktörer konkurrerar om att erbjuda marknaden olika lagenliga standarder.

– Ur ett amerikanskt perspektiv har den europeiska modellen uppfattats som förmyndarskap. I USA får producenten själv bestämma vilken av flera alternativa standarder som ska väljas säger Claes Granmar. Med ett så stort inflytande för marknadskrafterna kan det finnas ett svagare incitament för att upprätthålla långtgående och därmed dyrare säkerhetsföreskrifter eller miljökrav. Det blir höga transaktionskostnader för både konsumenter och producenter som måste hålla koll på alla olika standarder. För producenterna skulle det vara billigare med en enhetlig standard eftersom de då slipper olika produktionslinjer.

Informationsmöte om specialkurser

Ett urval av kursansvariga informerar kortfattat om sina specialkurser som ges under läsåret HT2016/VT2017.

Tisdagen den 15/3 2016
kl. 12.00–14.00
Hörsal 10 (E 10)

Juridicums nyhetsbrev är gratis.
Skicka din postadress till
staffan.westerlund@juridicum.su.se
så får du nästa nyhetsbrev i din brevlåda.

De är asylrättens försvarare

Asylrättsstudenterna på allt fler orter • Ger rådgivning till asylsökande

När flyktingströmmarna kraftigt tilltog under sommaren 2015 kunde Nikita Feiz inte längre sitta överksam.

I början av hösten lade hon upp en inbjudan på Facebook till en utbildning i grundläggande asylrätt för juriststudenter som vill hjälpa flyktingar.

– Jag trodde att kanske 20-25 personer skulle anmäla sitt intresse. På en vecka var vi 250 stycken, berättar Nikita Feiz.

För Nikita Feiz är flyktingfrågan intimt förknippad med hennes egen historia. Hennes föräldrar kom som flyktingar till Sverige från Iran.

– Jag bara kände att jag måste göra något. Och eftersom jag pluggar juridik låg det närmast till hands att bidra på det viset.

Hon kontaktade Louise Dane, doktorand i ofentlig rätt med inriktning mot migrationsrätt och barnrätt. Louise ställde gärna upp som utbildare i grundläggande asylrätt, men hon var noga med att studenterna måste vara medvetna om att de endast skulle få kompetens att ge begränsad rådgivning.

– Föreläsningssalen var fullproppad när Louise höll sin föreläsning! berättar Nikita Feiz entusiastiskt.

Studenterna i föreningen, som fått namnet Asylrättsstudenterna, jobbar helt gratis som volontärer. Under hösten har de stått på Centralstationen, men de åker även ut till flyktingboenden och ger rådgivning där. Många av juriststudenterna behåller själva de språk som talas av flyktingarna, men vänner som inte pluggar juridik ställer också upp gratis som tolkar.

Sedan regeringen i december införde transportöransvar med ID-kontroller på tåg, bussar och färjor från Danmark kommer avsevärt färre flyktingar till Sverige. Asylrättsstudenterna är därför inte lika närvarande på Centralstationen. Istället fokuserar de på de flyktingar som redan är i Sverige genom att svara på deras frågor om asyprocessen.

– Många frågor handlar just om vilka konsekvenser reglerna om ID-kontroll kommer att

få för de asylsökande själva och om det blir svårare för dem att återförenas med sina familjer i och med det, säger Nikita Feiz.

Det kan vara jobbigt ibland att få höra alla berättelser om vad flyktingarna har utsatts för. Jobbigast är det med barnen tycker Nikita Feiz. Det gäller att försöka vara så professionell i sin juristroll som möjligt.

– Visst har det hänt att känslorna kommer ikapp när jag kommer hem. Samtidigt är det fantastiskt roligt! Jag får se hur juridiken fungerar i praktiken. Utbildningen är så teoretisk ibland. Att jobba med det här ger mig en helt annan förståelse för juridiken. Dessutom är det en unik möjlighet att träffa människor som ger mig nya perspektiv på livet.

Från att ha varit en löst sammanhållen grupp har organisationen fått en allt fastare form. Och organisationen växer.

– Det var en tjej som läser juridik i Lund som hade följt oss på Twitter och kontaktade mig för att hon ville starta något liknande i Skåne. Som av en händelse skulle Louise ner till Lund den helgen så hon passade på att ge en utbildning till intresserade studenter där. Nu finns en organisation i Lund/Malmö och i Göteborg.

Styrelser har bildats på samtliga orter där Asylrättsstudenterna är verksamma. Det finns dessutom en styrelse på riksnivå bestående av ordförande och vice ordförande från respektive lokalaförening.

– På riksnivå håller vi i dagsläget på att utforma gemensamma riktlinjer och anta en gemensam värdegrund som ska fungera som utgångspunkt för vårt fortsatta arbete.

I Lund/Malmö har man lyckats få till ett sponsoraftal. Även i Stockholm har Asylrättsstudenterna kontakt med flera advokatbyråer som har visat intresse av att stötta verksamheten. Vidare håller man på att utforma ett intyg som kommer att tilldelas dem som har deltagit i Asylrättsstudenternas föreläsningar vilket är en förutsättning för att kunna delta i rådgivningen.

Nikita Feiz på Centralstationen.

Intygen kommer att delas ut på ett avslutande mingel hos Advokatsamfundet i slutet av vårterminen.

– Vi har även pratat om att jobba mer med opinionsbildning. Men vi ska självklart även fortsättningsvis vara partipolitiskt obundna. Oavsett våra personliga politiska uppfattningar värnar vi alla om mänskliga rättigheter och vi anser att rätten till asyl är en sådan rättighet som kan försvåras av olika politiska beslut. Det är just den frågan vi kommer bedriva opinion kring. Ingen ska behöva känna sig exkluderad eller uppleva att det bara är en viss typ av människor som kan hålla på med de här frågorna. Alla är välkomna!

Asylrättsstudenterna kan nås via mejl: asylrattsstudenterna@gmail.com eller på [facebook.com/Asylrattstudenterna](https://www.facebook.com/Asylrattstudenterna)

Ny litteratur

- Johan Schelin, "Lastskadeansvaret", Poseidon förlag AB, 2015
- Petter Asp, Magnus Ulväng, "Essays on European Criminal Law", Iustus, 2015
- Laura Carlson, Örjan Edström, Birgitta Nyström, "Globalisation, Fragmentation, Labour and Employment Law – A Swedish perspective", Iustus 2016
- Gunnar Karnell, Annette Kur och Per Jonas Nordell, samt Daniel Westman, Stephan Carlsson och Johan Axhamn, "Liber Amicorum Jan Rosén", eddy.se ab

Nya avhandlingar

Per Larsson disputerade fredagen den 18 september 2015 på avhandlingen "Skyddet för visseblåsare i arbetslivet – en konstitutionell och arbetsrättslig studie"

Juridicum har populäraste programmet

Internationell kommersiell skiljedomsrätt är det populäraste internationella programmet vid Stockholms universitet.

Magisterprogrammet (60 hp) i kommersiell skiljedomsrätt har till höstterminen 2016 fått in 622 ansökningar vilket ger det en toppplacering av alla internationella program vid Stockholms universitet. Av de sökande hade 378 personer programmet som förstahandsval.

Landet med störst andel förstahandsval till Magisterprogrammet i kommersiell skiljedomsrätt var Kina (43 sökande)

Magisterprogrammet (60 hp) i europeisk immaterialrätt hamnar på plats 21 med 299 sökande medan Magisterprogrammet (60 hp) i europeisk ekonomisk rätt ligger på plats 23 med 285 sökande.

De studerar magister vid Juridiska institutionen

Sedan hösten 2015 ges åter två ettåriga magisterprogram vid Juridicum. Mayra Carvalho läser Master in International Commercial Arbitration Law. Nedim Malovic läser Master in European Intellectual Property Law.

Efter några år på en advokatbyrå i Rio de Janeiro kände Mayra Carvalho att det var hög tid för henne att byta hjulspår och komma ut på den internationella marknaden för jurister

– Skiljemannarätt är en växande bransch med jobbopportuniteter i hela världen, säger Mayra Carvalho.

Egentligen hade hon tänkt söka en masterutbildning i skiljemannarätt i Georgetown, USA efter tips från en kompis. Men planerna ändrades radikalt då hon blev tillsammans med en kille som bodde i Sverige. Valet stod mellan Uppsala och Stockholm. När hon fick reda på att Patricia Shaughnessy var föreståndare för Master of Laws in International Commercial Arbitration Law blev valet enkelt.

– Patricia Shaughnessy är en välkänd person i branschen. Det var verkligen tur att jag träffade min pojkvän och kom hit istället för till USA!

Det är inte bara Patricia Shaughnessy som har en dragningskraft i skiljemannakretsar. Sedan kalla krigets dagar, då det neutrala Sverige sågs som en lämplig plats för öst och väst att

lösa kommersiella tvister på, har landet haft en särställning inom skiljemannarätt. Det bidrar till att programmet kan ta in externa lärare vilka räknas som giganter på området.

– För mig var det spännande att komma till Europa och få en inblick i kontinentens kultur och historia. Sverige är intressant genom sitt omfattande välfärdssystem.

På programmet går studenter från 27 olika länder. Konstigt nog, konstaterar Mayra, är ingen av dem svensk.

– Den internationella prägeln ger mig en fördjupad förståelse för juridiken. Jag träffar dagligen studenter från både common law- och civil law-länder. Det har breddat mina perspektiv och gett mig en insikt om att ett juridiskt problem kan lösas på mer än ett sätt, säger Mayra Carvalho.

Undervisningen i Sverige är mer dynamisk än i Brasilien tycker Mayra Carvalho. Studenterna får uppgifter inför seminarierna och förväntas interagera med varandra och läraren.

Det räcker inte att bara passivt ta in information. Du måste aktivt delta och det stimulerar till självständigt tänkande, säger Mayra Carvalho uppskattande, men erkänner samtidigt att det är lite läskigt att prata inför hela klassen.

Nedim Malovic är uppväxt i Sverige men tog sin Bachelor i juridik i Southampton, England. Under studierna där blev han allt mer intresserad av immaterialrätt och började skriva artiklar i ämnet, särskilt immaterialrätt i förhållande till sociala media.

– Allt fler har konton på Facebook, Twitter och LinkedIn. Hela grejen kring sociala media är så hajpad. Jag ville få en juridisk förståelse för sociala media. Vem äger egentligen rätten till det som skrivs där? och så vidare.

De svenska masterprogrammen har god renommé i Europa. Dessutom är både Marianne Levin och Jan Rosén, som undervisar på Master of Laws in European Intellectual Property Law, välkända auktoriteter inom immaterialrätt. Nedim Malovic valde därför masterprogrammet i Sverige framför liknande program i andra länder.

– Det är en stor variation på lärarna och de är verkligen specialister på sitt område. Marianne och Jan har enorma kontaktnät och de kan flyga in några av de främsta internationella experterna inom immaterialrätt över en dag för att undervisa oss.

I South Hampton kunde studenterna läsa fyra kurser parallellt. I Stockholm läser Nedim och hans kompisar en kurs åt gången.

– Å ena sidan blir det lite lägre tempo, men å andra sidan är det bra för man hinner läsa in sig på ämnet ordentligt, tycker Nedim Malovic.

Att studenterna kommer från hela världen bidrar till den goda stämningen tror Nedim.

– Folk är nyfikna och lite extra sugna på att prata med varandra. Det är en grym klassatmosfär där folk tillåts vara olika. Vi har en verkligt varm stämning och ett gott diskussionsklimat.

Nedim Malovic kan varmt rekommendera att söka Master of Laws in European Intellectual Property Law och skickar med ett råd till den som funderar på att göra det:

– Se till att hålla dig informerad om vad som händer inom immaterialrätten i olika medier.

Från och med hösten 2016 ges ytterligare ett magisterprogram: Master in European Economic Law. Läs mer om samtliga program och hur du ansöker på www.jurinst.su.se/master.

Ansvaret utgivare: Staffan Westerlund, tel: 08-16 12 82 • fax: 08-15 89 35 • staffan.westerlund@juridicum.su.se
Besöksadress: Universitetsvägen 10 C, Frescati • Postadress: Stockholms universitet, Juridiska institutionen, 106 91 Stockholm
Bidrag publiceras i mån av plats.
Produktion: Staffan Westerlund

Foto och text: Staffan Westerlund om ej annat anges
Tryck: E-Print. Nyhetsbrevet Juridicum utkommer med tre nummer per termin.
Distribution: Nyhetsbrevet distribueras till över 600 företag, myndigheter och organisationer. Nyhetsbrevet kan hämtas på plan 3 och 4 i C-huset, Frescati och på Juridiska institutionens webbplats: www.jurinst.su.se
Prenumeration: Kontakta redaktören för en kostnadsfri prenumeration.
Nyhets tips: Tas tacksamt emot av ansvarig utgivare.